

Sanja Tišma, Višnja Samardžija i Krešimir Jurlin (ur.)

Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva

Institut za međunarodne odnose, Zagreb, 2012.

Marko Kovačić

Kad bi se o znanstvenoj produkciji s područja međunarodnih odnosa sudilo prema trećem tjednu 2012. godine, Hrvatska bi zasigurno bila rekorder po broju publikacija u odnosu prema broju stanovnika. U tom je tjednu, naime, samo u Zagrebu održana promocija šest knjiga koje na izravan ili neizravan način tematiziraju različite aspekte procesa europskih integracija. Posve je jasno da su autori, urednici i izdavači željeli maksimalno iskoristiti referendum o ulasku Hrvatske u Europsku Uniju koji se održao krajem tog tjedna, kako bi privukli veću pozornost medija i stručne javnosti. Institut za međunarodne odnose uspio je u tome te se na predavljanju zbornika radova *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva* 16. siječnja 2012. okupio velik broj novinara, javnih osoba i predstavnika različitih državnih tijela. Na nešto više od 150 stranica taj se zbornik, kako naslov sugerira, bavi "analizom" prednosti i izazova potencijalnog članstva Hrvatske u EU.

Na početku pregovora Hrvatske s Unijom, Europski parlament pozvao je sve potencijalne sudionike tog procesa – medije, znanstvenu javnost, političare i organizacije civilnog društva – da zajedničkim naporima pridonesu uspješnom informiranju hrvatske javnosti o članstvu i procesu pristupanja Hrvatske Uniji. Unatoč tome, od određivanja datuma referenduma u hrvatskoj je javnosti prevladalo mišljenje da je nedostajala strukturirana, ravnopravna i jasna rasprava o pozitivnim i negativnim aspektima ulaska zemlje u Uniju. Premda je novoizabrana (ali i bivša) vlada stalno demantirala takva mišljenja izjavama da je integracija u posljednjih desetak godina zauzimala velik dio medijskog

Marko Kovačić, završio diplomski studij političke znanosti na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti (CEU). Polaznik doktorskog studija komparativne politike na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. E-pošta: kovacic_marko@alumni.ceu.hu

prostora, da je Sabor nebrojeno puta raspravljao o temama od europskog značaja te da su organizirane mnogobrojne tribine, javne rasprave i skupovi o tome, činjenica je da su rasprave o ulasku Hrvatske u EU uglavnom bile jednostrane. Većinom se bavilo prednostima europskih integracija, što i ne čudi ako se zna da je ulazak Hrvatske u EU jedan od dva neupitna strateška cilja hrvatske vanjske politike od osamostaljenja države.

Na nedostatak kvalitetne rasprave upozoravale su i brojne organizacije civilnog društva (GONG, Mreža mladih Hrvatske, Vijeće za Hrvatsku – Ne u EU, Građanska solidarnost i dr.). Temeljeći svoje zaključke na preporukama Venecijanske komisije, to jest Kodeksa dobre prakse o referendumima iz 2009. koji sugerira ravnopravan omjer prezentacije proponenata i oponenata referendumske pitanja, GONG-ova analiza medijskog sadržaja zaključuje da su "spotovi koji ne podržavaju ulazak Hrvatske u Europsku uniju slabo ili nikako zastupljeni". Dodaje se kako "nova komunikacijska strategija sadašnje vlade, iako pokazuje pozitivne pomake, i dalje ustraje na iznošenju strahova vezanih ponajprije uz neulazak u EU i ne pokazuje dovoljno da uvažava relevantnost mišljenja građana".¹

Prihvatimo li stav da su nedostajale kvalitetne rasprave, postavlja se pitanje tko je "zaslužan" za taj propust. Jesu li samo političke elite odgovorne za informiranje javnosti o pozitivnim i negativnim stranama pridruživanja ili breme odgovornosti snose još neki akteri? Mislim da je, osim političara, u osiguravanju kvalitetnog dijaloga i rasprave u velikoj mjeri zakazala i akademska zajednica koja ni ovom prigodom nije demantirala česte prigovore da je letargična. S tim na pameti dolazim i do predmeta ovog teksta – knjige *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi*.

Tri su pitanja koja treba postaviti u recenziji ove knjige. Prvo, tko je publika kojoj se knjiga obraća? Drugo, kako je odabran način na koji se knjiga obraća odabranoj publici? Treće, može li se ova knjiga usporediti s istovrsnom inozemnom literaturom? Odgovori na ova pitanja pokazat će da je knjiga *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva* primjer jednostrane populističke literature koja ne zadovoljava standarde znanstvenog štiva.

Urednici ove knjige, znanstvenici s Instituta za međunarodne odnose Sanja Tišma, Višnja Samardžija i Krešimir Jurlin, u uvodnom djelu ističu da "premda ova knjiga nije plod sveobuhvatne i dubinske znanstvene *cost-benefit* analize, ...ima cilj na sustavan i pristupačan način izložiti pozitivne i negativne učinke integriranja na ključnim područjima koji izravno utječu na život građana" (str. 8). Knjiga je podijeljena na 27 poglavlja koja uglavnom slijede pregovaračka poglavlja Hrvatske s EU-om. U svakom od tih poglavlja – usput rečeno, najdulje poglavlje ima sedam stranica, uključujući tablicu koja sažima tekstualni dio na cijeloj jednoj stranici – iznose se šturo objašnjenje pojedinog područja koje se "analizira" te prednosti i izazovi Hrvatske na tome konkretnom području. Autori poglavlja renomirana su imena hrvatske znanosti, istraživači i suradnici Instituta za međunarodne odnose, dok recenzije potpisuju akademski djelatnici poznati hrvatskoj javnosti i djelatnici nekih državnih institucija. Zbornik radova počinje uvodnom riječi Paula Vandorena, šefa Delegacije EU-a u Hrvatskoj uz čiju je pomoć knjiga

i objavljena, koji apostrofiraju hrvatski napredak u ispunjavanju europskih kriterija, a nastavlja se tekstem o važnosti referenduma o pristupanju Hrvatske u Uniju hrvatske ministricе vanjskih i europskih poslova Vesne Pusić.

Dva najvažnija problema knjige čini to što se ne zna kome se ona obraća i što način na koji se obraća publici nije pogodan. U Uvodu urednici pišu da je knjiga namijenjena širokoj javnosti, kako građanima tako i stručnoj javnosti. No ako je ovo knjiga za građane, onda ne ispunjava zacrtani cilj – informirati građane o EU. Već i naslov *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi* govori da je knjiga orijentirana na pozitivne strane integracije. Riječ "izazov" nema nužno negativnu konotaciju nego sugerira svojevrsnu motivaciju aktera da svlada "izazov" što god on značio. Pravo je stoga pitanje što je to što građani moraju savladati. Knjiga se uglavnom ne bavi konkretnim problemima koje donosi ulazak Hrvatske u EU niti izriječno navodi koje su to negativne strane hrvatske integracije u europske procese. Stil tekstova neodoljivo podsjeća na brošure Vlade Republike Hrvatske, dok sadržaj ne nudi nikakve nove informacije koje javnost nije imala prigode čuti u predreferendumske spotovima. Kada bi građani isključivo na temelju ove knjige morali prosuđivati o EU, bez imalo dvojbe zaključili bi da je to najpozitivnija tvorevina u povijesti i bez razmišljanja zaokružili ZA na referendumu.

Ako je pak intencija urednika bila obratiti se stručnoj javnosti, onda je to učinjeno na posve pogrešan način. Tekstovi u knjizi nisu ništa više od prožvakanih članaka sa stranica hrvatskih ministarstava i agencija, publikacija Delegacije EU-a u Hrvatskoj i opisa politika sa službenih internetskih stranica EU-a. Možda je najbolji primjer za to posljednje poglavlje o Zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici (ZVSP). U tom poglavlju autor ili autorica – ne zna se koji su autori napisali pojedina poglavlja jer su navedeni samo u impressumu abecednim redom – na početku prenosi prikaz povijesti ZVSP-a koji se može pronaći na brojnim internetskim stranicama o toj tematici, a napisan je gotovo istim riječima. Nadalje, nakon nabiranja prednosti ulaska u EU-u iz perspektive ZVSP-a, autor navodi dva "izazova" koja nisu ništa drugo do zamaskirane prednosti: "Kada postane članica EU-a, mogućnosti Hrvatske da vodi potpuno samostalnu vanjsku i sigurnosnu politiku bit će umanjene jer će svoje aktivnosti i ciljeve morati uskladiti s ciljevima ZVSP-a. To se međutim neće odraziti na njezinu sigurnost što pokazuje i sada već višegodišnje sudjelovanje u NATO-u, s kojim također usklađuje vojne i sigurnosne aktivnosti" (str. 163). Problem je i selektivan odabir hrvatskih izazova pri ulasku u EU-u. Tako je, primjerice, u poglavlju "Informacijsko društvo i mediji" među izazovima naveden i onaj koji sugerira "jačanje administrativnih kapaciteta za provedbu zakonodavstva" (str. 64), dok se mnogo važniji i teže ostvarivi "izazovi" na tom području ne spominju (regulacija vlasništva medija, suzbijanje utjecaja politike na uređivačku politiku, povećanje opsega i dostupa širokopojasnog interneta i dr.). Odatle slijedi da je jedan od bitnih prigovora knjizi njezina neoriginalnost u znanstvenom smislu ili, grublje, neznanstvenost.

Knjiga nema teorijski osviješten okvir za analizu integracijskog procesa, nema znanstvene metodologije, a informacije su vrijednosno obojene. Očekivano bi bilo da se problemima pri-

stupi na strukturiran način i da se ponude rješenja za svaki od njih, a ne da se taksativno navode "izazovi", pritom tendenciozno ističući očit problem financiranja u gotovo svakom poglavlju. Ozbiljan je nedostatak knjige i to što se uopće ne referira na iskustva drugih država u procesu pristupanja Uniji. Usporedimo li ovo djelo s istovrsnim djelima inozemnih instituta i centara, posebice čeških i litavskih, može se uočiti da je inozemna literatura objavljena neposredno prije referenduma, doduše, izrazito pozitivno konotirana, ali sadržava i prikaz i analizu objektivnih negativnih strana EU-a. Ta je literatura, posebice ona publicirana u baltičkim zemljama, usmjerena na dimenziju stvaranja javnih politika kako bi se prevladali odnosno ublažili negativni utjecaji europske integracije. Knjizi *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi*, među ostalim, i to nedostaje. Valja istaknuti da čak i izdanja organizacija koje se uglavnom financiraju iz fondova EU-a (primjerice, The Trans European Policy Studies Association) iznose i negativne aspekte EU-a za nove članice.

Zaključno, knjiga *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva* tendenciozna je zbirka tekstova koja se zasigurno ne može smatrati ni akademskim ni znanstvenim štivom. Pozitivno je to što obuhvaća popis svih tema relevantnih za pregovarački proces te na kratak, jasan i razumljiv način daje uvod u europske integracije. No publicirana je sa zakašnjenjem od nekoliko godina, budući da daje površne informacije, a ne dublje analize koje bi pomogle građanima da se odluče hoće li podržati "europsku Hrvatsku". Ovakvo se ne razlikuje od brošura Vlade Republike Hrvatske kojima su građani nagovarani da, bez previše razmišljanja, podrže ulazak Hrvatske u EU. Publicirajući takvu knjigu, Institut za međunarodne odnose ponio se prije kao komercijalna i politička nego kao znanstvena institucija.

Bilješka

- 1 <http://www.business.hr/dogadjaji/gong-euroskeptici-ima-ju-ista-prava> (pristupljeno 8. veljače 2012). ■